

Martti Preem: ühistegevuse võimalikkusest Estonia näitel

Käes võiks olla aeg võtta ühiselt ette midagi ambitsioonikat ja innovaatilist, näiteks uue ooperiteatri rajamise üheskoos riigi, ettevõtjate ja rahvaga, kirjutab Martti Preem

Teatavasti kinnistus eesti rahva iseolemise ja eneseteadvus suuresti just ühistegevuse kaudu: kogukonnad ehtasid seltsi- ja rahvamaju, käivitasid külaraamatukogusid seda ka Eesti Wabariigi aegu.

Suuremaid rahvahulki haarasid aga Vanemuise seltsi ja Endla seltsi teatrimaja ehitus ning üleriigiliseks aktsiooniks sai Estonia teatri ehitamine, mille märgiliseks annetuseks sai Juhan Liivi pintsak. Sellise kultuurilise aktiviteedi rakendamisel polnud ju abi oodata tsaaririigilt, hea kui takistusi ei tehtud. Ühis- ja ühistulise tegevuse tähtsust rahva kujunemisel rõhutas pidevalt ka Jaan Tõnisson, kes andis vastavateemalist kursust Tartu Ülikoolis.

Tänapäeval on ühistegevus paljuski jäänud küla-, laulu- ja tantsuseltside ning mitmesuguste kultuuri ja vabahariduse klubide, kogude jne osaks ning viimasel ajal olude sunnil ka kogukonnakoolide loomise vahendiks.

Kas poleks aeg võtta ühiselt ette midagi ambitsioonikamat ja nüüdsetes oludes ka innovaatilist, näiteks uue ooperiteatri rajamise üheskoos riigi, ettevõtjate ja rahvaga? Just nimelt uue, mitte olemasoleva külge juurdeehituse pressimine.

Üks näide tõsi küll meil juba ka on: ministeeriumide ühishoone on ehitatud eraettevõtte poolt riigi krundile ja võetud riigi poolt pikaajalisele rendile.

Uue ooperi- ja balletiteatri vajadusest on räägitud aastakümneid eelkõige seepärast, et Estonia lava mõõdud ei võimalda klassikaliste ega mastaapsete uuslavastuste esitamist.

Osalesin 2011. aastal Estonia teatri, Eesti Arhitektide Liidu ja Tallinna linnaplaneerimise ameti ühiskomisjonis uue teatrihoone asukoha otsimiseks, mistõttu olen asjaoludega mõnevõrra kursis.

err.ee

Kultuuriministeerium
Endla teater
Estonia teater
Teater

Toonane Estonia direktor Aivar Mäe oli veendunud uue hoone ehitamise möödapääsmatuses ja juurdeehituse sobimatuses. Nüüd tema nn ahistamiskandaali tõttu sunnitud lahkumisele tagasi vaadates tekib paratamatult küsimus, kas polnud see lavastatud põhjus temast lahti saamiseks, et avada tee Estonia uutele ja "uut" mõtteviisi kandvatele juhtidele, kes hakkasid kohe intensiivselt juurdeehituse asja ajama.

Aivar Mäe ajal koostati uue ooperiteatri ruumiprogramm, mille alusel võib öelda, et uue hoone ehitusalune pind võrduks ligikaudu Estonia praeguse hoone (teater+kontserdisaal +abiruumid) aluse pinnaga, so ca 0,6 ha. Kui aga võrrelda näiteks Oslo uue ooperiteatri ehitusalust pinda, siis kataks see kogu ala, mis hõlmaks nii Estonia hoonet kui ka selle tagust pargiala Pärnu maanteeni.

Veel on Admiraliteedi basseini kõrval ooperiteatrile sobiv krunt Ahtri 3, pindalaga ca 1 ha. Kunagi kavandati sellele alale spaakompleks, siis muudeti detailplaneeringut ning kavandati see krunt jälle vaimuvaeseks elamu-ärialaks, praegu kasutatakse tasulise parklana. Krundi ostis 2020. aastal Urmas Sõõrumaa.

Sõõrumaa vaimse sfääri laiendamise otsingud on tuntud ja igati tunnustamist väärt. Seega ei saa tegemata jätta ettepanekut, et just sellel krundil võiks käivitada era- ja avaliku raha koostöömise (public-private-partnership ehk PPP) uue ooperiteatri ehitamiseks. Krundile ehitatavale hoonele saab ju kavandada esindusliku sissepääsu kas Ahtri tänavalt või Admiraliteedi basseini poolt. Võrdlus olemasoleva Estonia hoone ehitusaluse pinnaga ning ka krundi kujuga näitab, et see on võimalik.

Tasub märkida, et Kopenhaageni uue suurepärase arhitektuuriga ooperiteatri (Henning Larsen, 2005) rajas mere äärde oma sadamaalale Mæersk Ltd ja kinnistas end nii Taani kultuurilukku. Miks ei võiks Eestis sama korrata laiendatud viisil, kus lisaks krundi omanikule oleks haaratud kaasa kogu elanikkond, lisaks Tallinn ja riik. Kusjuures Kopenhaageni vana kuninglik ooperiteater kesklinnas jäi ju edasi tegutsema, st uus ooperiteater ei tähendaks Estonia teatri sulgemist oma ajaloolises hoones.

Patarei merekindluse ostnud Urmas Sõõrumaa on oma kompleksi arenduskavas jätnud koha ka kommunismi kuritegude muuseumile ja mälu instituudile, mis tähendab tõsist avaliku huvi arvestamist. See väärrib igati tunnustust, sest tundub, et Tallinna linnavalitsuse mantra "mere avamine linnale" ei tähenda praegu eraarendajale siinkohal peamiselt elamuid, kus leitakse ehk ruumi ka büroodele ja kaubanduspindadele.

Selline PPP-initsiatiiv ooperiteatri ehitamiseks peaks aga tulema Estonia seltsi, teatri enda, aga ka Tallinna linna ja kultuuriministeeriumi koostöös.

Seni on seda aga vähe loota, kui näiteks Tallinna abilinnapea Madle Lippus väljendas hiljuti suurt rõõmu, et lõpuks kaob parkimisplats ja asemele tuleb järjekordne äri-elamukompleks. Arhitektuurselt on see tõesti parem kui Porto Franco, aga funktsionaalselt ikka samast tüüpklassist.

Ootaks siiski linnalt rohkem eestvedaja rolli ambitsioonikama linnaruumi loomisel ja selleks ka siis innovaatilisema meetodi käivitamist.

Lõpetuseks märgin, et ooperiteatri ehitusvajadusest ja võimalusest olen põhjalikumalt kirjutanud Sirbis ilmunud artiklis "Kapital ja kultuur", milles käsitlesin teemat mõnevõrra laiemalt ka Linnahalli arengu võtmes, sh ooperiteatri paigutamist Linnahalli jäähalli asemele.

Martti Preem oli aastatel 2005-2012 Tallinna linnaplaneerimise ameti üldplaneeringute osakonna juhataja.

Toimetaja:

Kaupo Meiel